



Handreiking Gezonde Gemeente: roken

Roken is een verslaving met grote gevolgen. Roken is de belangrijkste vermijdbare oorzaak van ziekte en overlijden. Ieder jaar overlijden ongeveer 19.000 rokers aan de gevolgen van roken. In 2012 rookte 26% van de Nederlanders ouder dan 15 jaar en ruim 300.000 jongeren van 10 tot en met 19 jaar (wel eens). De inbreng van gemeenten is onmisbaar om te voorkomen dat jongeren gaan roken en om rokers van hun verslaving af te helpen. Tabaksverslaving is een van de thema's in de Handreiking Gezonde Gemeente, die helpt bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van gemeentelijk gezondheidsbeleid. In deze samenvatting van het thema 'Roken' leest u welke mogelijkheden gemeenten hebben om samen met partnerorganisaties het aantal rokers terug te dringen en te voorkomen dat jongeren gaan roken en dat kinderen en volwassenen meer roken. De volledige handreiking vindt u op www.loketgezondleven.nl.

Cijfers, trends en maatschappelijke kosten

Nederland telt naar schatting bijna 3,6 miljoen rokers van 15 jaar en ouder en 70.000 jonge rokers van 10 tot en met 14 jaar. Ten opzichte van niet-rokers verliezen zij gemiddeld 4,1 levensjaren en 4,6 gezonde jaren. Roken geeft een groter verlies aan levensjaren dan andere risicofactoren, doordat roken samenhangt met ziekten waaraan veel mensen overlijden. Ook meerroken is bijzonder schadelijk. Zo verhoogt samenwonen met een (binnenshuis) rokende partner de kans op longkanker met 20 tot 30 procent.

In de afgelopen decennia is het percentage rokers in Nederland gedaald, maar onder hoogopgeleiden neemt het aantal rokers sterker af dan onder laagopgeleiden. Daardoor vormt rookverslaving een belangrijke oorzaak van toenemende sociaaleconomische gezondheidsverschillen. In Nederland werd in 2010 ruim 2,8 miljard euro besteed aan zorg die te maken had met ziekten als gevolg van roken. Dat komt overeen met 3,8% van de totale zorguitgaven in dat jaar.



Tabakspreventie: lokaal

Lokale tabakspreventie biedt een kans om het aantal rokers in Nederland terug te dringen en gezondheidswinst te behalen. Gemeenten en hun uitvoerende organisaties kunnen een belangrijke rol spelen bij:

- het creëren van een rookvrije omgeving voor met name jongeren
- de toeleiding van rokers naar bestaande ondersteuning bij stoppen met roken
- voorkomen dat kinderen beginnen met roken
- voorkomen van meeroken

Vooraf voor mensen uit risicogroepen is persoonlijke ondersteuning bij gedragsverandering van belang.

Nu ondersteuning bij stoppen met roken in het basiszorgpakket is opgenomen, lijkt aan een belangrijke voorwaarde voldaan te zijn. Wat overblijft is cruciaal: de regierol van de gemeente. De kracht van de gemeente ligt in het faciliteren van persoonlijk contact met risicogroepen.

Regie voeren

Voor effectieve tabakspreventie is de expertise van lokale partijen nodig. Daarbij is het belangrijk dat de gemeente de regie voert over:

- het samenstellen van een samenhangend pakket maatregelen en effectief bewezen interventies
- het verbeteren van de beschikbaarheid, toegankelijkheid en kwaliteit van rookpreventie en stopondersteuning

De handreiking bevat meer informatie over samenwerkingspartners, hun rollen en de verbinding tussen preventie en zorg. Daar vindt u ook een uitgewerkt voorbeeld van de rolverdeling bij de uitvoering van lokale interventies.

Integrale aanpak

Voor een effectieve tabakspreventie is ook integraal beleid nodig. Dat betekent dat gemeenten beleid ontwikkelen dat inspeelt op meerdere factoren die roken en meeroken terugdringen. In 2008 introduceerde de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) 'MPOWER', een pakket van zes effectieve beleidsmiddelen die in combinatie helpen om het aantal rokers terug te dringen: Monitor, Protect, Offer, Warn, Enforce en Raise (zie de handreiking voor meer uitleg). De kracht van MPOWER keert terug in de integrale aanpak van de Gezonde Gemeente.

Thema Roken in het kort

Het thema Roken in de Handreiking Gezonde Gemeente laat zien welke mogelijkheden gemeenten hebben om de gezondheidssituatie van hun inwoners te verbeteren. U leest welke samenwerkingspartners binnen en buiten het gemeentehuis een rol kunnen spelen en u vindt concrete voorbeelden van beleidsdoelen en een integrale aanpak. Ook de randvoorwaarden voor beleid en uitvoering en de evaluatie komen aan bod. Tips, praktijkvoorbeelden, interventieoverzichten en links naar relevante websites helpen u snel op weg. U vindt de volledige handreiking op www.loketgezondleven.nl.

Lokale mix van interventies

Bij de vertaling van alle doelstellingen naar een concreet uitvoeringsprogramma stelt de gemeente met partners een lokale mix van samenhangende interventies samen. Bruikbaar daarvoor zijn de 'pijlers' van een integrale aanpak in de handreiking. De pijlers helpen ook eventuele hiaten in het huidige aanbod in kaart te brengen.

- *Pijler 1: inrichting van de omgeving.* Voorbeeld: de gemeente maakt afspraken met schoolbesturen om scholen en schoolterreinen rookvrij te maken.
- *Pijler 2: regelgeving en handhaving* spelen zich voornamelijk af op landelijk niveau, maar zijn zeer relevant voor gemeentelijk beleid. De gemeente kan preventie en handhaving verbinden en zo een rookvrije omgeving creëren.
- *Pijler 3: voorlichting en educatie.* Voorbeeld: lessen op school over de gevolgen van roken en meeroken, voorlichting en opvoedadvies aan ouders over roken en meeroken, en voorlichting aan volwassenen over de mogelijkheden van 'hulp bij stoppen'.
- *Pijler 4: signalering en advies.* Voorbeeld: verloskundigen vragen naar het rookgedrag van aanstaande ouders en geven advies over stoppen met roken en verwijzen door voor hulp daarbij.
- *Pijler 5: ondersteuning.* Voorbeeld: voor zorgverleners is een Zorgmodule Stoppen met roken beschikbaar, die beschrijft wat goede stoppen-met-rokencareer inhoudt. De behandeling wordt vergoed, de organisatie en de werving niet. In de handreiking vindt u een volledig interventieoverzicht.

Deze publicatie is een uitgave van:

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu

Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

RIVM Centrum Gezond Leven

www.loketgezondleven.nl | centrumgezondleven@rivm.nl
(030) 274 47 98

Adviespunt voor lokaal middelenbeleid, Trimbos-instituut

www.lokaalmiddelenbeleid.nl | info@rokeninfo.nl
0900-1995

Roken is een van de thema's in de Handreiking Gezonde Gemeente. Van elk thema bestaat een samenvatting. U vindt de samenvattingen en de volledige handreiking op www.loketgezondleven.nl.
Heeft u tips of geslaagde praktijkvoorbeelden voor de handreiking? Mail uw suggesties naar centrumgezondleven@rivm.nl.